

НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ГАЛУЗІ ХМЕЛЯРСТВА

Т.С. Гайдучок, к.е.н, доцент

О.Г. Валінкевич, магістр

Житомирський національний агроекологічний університет

Викладено теоретичне узагальнення і запропоновано шляхи вирішення підвищення конкурентоспроможності виробництва продукції хмелярства в хмелегосподарствах Житомирської області.

Постановка проблеми. В Україні склалися надзвичайно сприятливі природно-кліматичні та соціально-економічні умови для вирощування високоякісного та конкурентоспроможного хмелю, тому хмелярство є не тільки важливою галуззю для економіки, але і джерелом незамінної сировини для пивоварної промисловості. Вітчизняне хмелярство досягло свого піку виробництва у 70-80-х роках, коли хмелем було засаджено 10 тис. га, а валовий збір сягнув 8 тис. тонн. Житомирщині належало понад 70 % цих показників [4].

Останні декілька років є найбільш скрутними для галузі хмелярства. Спроби змінити стан справ на краще як з боку держави, так і з боку місцевих органів влади не мають достатнього успіху. Стан галузі постійно продовжує погіршуватися, попит на хміль зростає, але галузь далеко не повною мірою задовольняє внутрішній ринок. Держава зацікавлена в розвитку хмелярства, що звільнить країну від імпорту хмелярської сировини, зміцнить економіку хмелегосподарств. Отже, стан галузі вітчизняного хмелярства в першу чергу залежить від розвитку і стану галузі в Житомирській області.

Стан вивчення проблеми. Тенденції розвитку хмелярства, забезпечення сталих умов підвищення конкурентоспроможності виробництва хмелю, виявлення подальших перспектив системного відродження галузі знаходять відображення в працях вітчизняних економістів-аграріїв: А. Годованого, В. Зіновчука, І. Куровського, А. Малиновського, К. Стеценко, Є. Ходаківського та ін. Водночас, проблема підвищення конкурентоспроможності продукції хмелярства потребує більш глибокого і всебічного дослідження.

Мета і методика дослідження. Метою дослідження є обґрунтування заходів щодо конкурентоспроможного виробництва продукції галузі хмелярства, розробка ефективних науково обґрунтованих та практичних рекомендацій подальшого розвитку галузі хмелярства Житомирщини в сучасних умовах. Об'єктом дослідження є процес функціонування вітчизняного хмелярства на основі застосування високоефективних технологій виробництва у хмелегосподарствах Житомирської області. Предметом дослідження є сукупність методологічних та практичних аспектів конкурентоспроможності галузі в умовах ринкової адаптації.

Методика досліджень. В ході дослідження використано комплекс методів (статистико-економічний, аналізу, монографічний та порівняння), що дозволило отримати науково обґрунтовані результати.

Результати досліджень. Найбільшим виробником хмелю в Україні є Житомирська область, в якій зосереджені як найбільші площі хмільників в цілому, так і найбільші площі плодоносних насаджень. Аналіз динаміки виробництва хмелю за період з 1990 по 2007 рр. засвідчує, що в середньому 74 % валового збору припадає на Житомирщину.

Значні коливання валових зборів хмелю в Житомирській області свідчать про те, що хмелярство ще не знайшло свого місця в сучасних умовах і тому не стало в державі стабільною галуззю і надійним гарантом отримання цінної продукції. Сьогодні, як свідчать статистичні дані, Житомирська область забезпечує 71 % від загальноукраїнського виробництва хмелю, а збитковість хмелегосподарств із року в рік зростає, зменшуються площі насаджень (табл.). Незважаючи на зростання ціни реалізації хмелесировини, рентабельність зменшується, що зумовлюється різким зростанням собівартості (за досліджуваний період у 2,2 рази).

Перспективними районами області щодо вирощування хмелю є Олевський, Бердичівський та Житомирський, в яких валовий збір хмелю склав відповідно 1450 ц, 840 ц та 740 ц [5, с 101]. В Олевському районі було вирощено 30 % щодо всього хмелю по Житомирщині, а у Житомирському та Бердичівському районах відповідно 15,3 та 17,4 %.

Урожайність хмелю в хмелегосподарствах Житомирської області змінюється досить зигзагоподібно, що підтверджує проведений економіко-математичний аналіз тренду динаміки урожайності хмелю і свідчить про її залежність від кліматичних та ґрунтово-біологічних умов. Динаміка рівня урожайності хмелю в хмелегосподарствах Житомирщини відображається математичним рівнянням $y = 0,0666x^2 - 1,417x + 10,1$ ($R^2 = 0,7272$). З проведених нами досліджень було встановлено, що середня урожайність хмелю у господарствах області за період з 1990 по 2007 рр. становить 4,5 ц/га при щорічному зменшенні на 0,24 ц/га. В цілому ж урожайність хмелю за досліджуваний період в області зменшилась на 2,4 ц/га, або на 29,3 %.

Галузь хмелярства характеризується високим ступенем ризиковості, оскільки на загальний рівень підприємницького ризику хмелевиробників значний вплив мають диспаритет цін на промислову та сільськогосподарську продукцію, сезонність виробництва тощо. Маючи досить низьку якість та високу собівартість виробництва, вітчизняний хміль неспроможний конкурувати на зовнішньому ринку без докорінних змін організації процесу виробництва та збуту.

Таблиця. Виробництво хмелю в хмелегосподарствах Житомирської області

Показники	Роки					Зміна показника, %
	2003	2004	2005	2006	2007	
Площі насаджень хмелю, га	1270,2	1180,3	967,2	933,0	834,0	65,7
Площі хмелю у плодоносному віці, га	922,6	853,0	800,0	794,2	681,3	73,9
Валовий збір хмелю, ц	3671	3804	4500	4908	4852	132,2
Урожайність, ц/га	2,9	3,2	4,7	5,3	5,8	у 2,0 рази
Реалізовано хмелю, ц	3541,0	2893,0	3090,0	2276,0	3081,0	87,0
Ціна реалізації хмелю, грн./ц	981,7	1173,5	1337,1	1601,6	2820,8	у 2,9 рази
Повна собівартість хмелю, грн./ц	1475,9	1876,8	2127,7	2874,7	3232,3	у 2,2 рази
Збиток, тис. грн.	1749,9	2034,8	2443,1	2897,6	1267,9	72,5
Рівень рентабельності, %	-33,5	-37,5	-37,2	-44,3	-12,7	20,8

Джерело: розраховано за даними Житомирського обласного управління статистики

Хміль залишається, як і багато десятиріч тому, найбільш трудомісткою культурою. Процес виробництва і збирання врожаю потребує більше праці, ніж вирощування пшениці і головним чином тому, що вузьким місцем залишається механізація виробничих процесів у хмелярстві. У більшості хмелегосподарств весняні роботи та роботи по збиранню врожаю на плантаціях виконують жінки. За нинішньої нееквівалентної ціни на сировину і засоби виробництва практично неможливо розв'язати проблему механізації хмелярської галузі.

Висновки та пропозиції. Таким чином, будучи однією з пріоритетних галузей народного господарства, хмелярство відіграє провідну роль у розвитку її продуктивних сил, забезпеченні потреб інших галузей економіки в сировині, формуванні експортного потенціалу. Однак за наявними виробничими потужностями, їх фізичним, технічним і технологічним станом, за рівнем розвитку інфраструктури вітчизняна галузь хмелярства суттєво відстає від рівня розвитку аналогічної галузі у економічно розвинених країнах світу. Наведені проблеми особливо відчужаються в існуючих умовах жорсткої конкуренції.

Подальші перспективи підвищення конкурентоспроможності галузі хмелярства повинні передбачати передусім державну підтримку виробників хмелесировини, надання державного фінансування для підтримки їх конкурентоспроможності; використання нових високопродуктивних сортів хмеленасаджень; розширення каншіів збуту виробленої продукції.

Список використаних джерел

1.Збір урожаю сільськогосподарських культур, плодів та ягід у 2007 р. [Текст]: експрес-доповідь: - Житомир: упр. статистики у Житомир. обл.-2008. -12 с.

2.Малиновський А.С. Системне відродження сільських територій в регіоні радіаційного забруднення / А.С.Малиновський. - К.: ННЦ «Інститут аграрної економіки», 2007. - 604 с.

3.Основні економічні показники виробництва продукції сільського господарства в сільськогосподарських підприємствах за 2007 р. [Текст]: статистичний бюлетень - К., 2008. - 75 с.

4.Програма Відродження хмелярства в Україні // hop.com.ua/program/index.htm.

5. Рослинництво Житомирської області-2007. [Текст]: статистичний бюлетень. - Житомир: упр. статистики у Житомир. обл.-2008.-237 с.